

Ewald Bosse: RETTEN TIL ARBEJDE. Fabritius & Sonners Forlag, Oslo 1933 (154 S.).

Der er tre Spørgsmaal, man i en Fremstilling af Retten til Arbejde med god Grund kunde vente vilde indtage en Hovedplads i Behandlingen. Først Spørgsmaalet Historie i den økonomiske og filosofiske Litteratur: Kravets Oprindelse, Udvikling og Forandring, dernæst dets Historie i de forskellige kendte Samfunds økonomiske Liv og endelig Spørgsmaalet Teori, d. v. s. en Undersøgelse af de Forudsætninger af økonomisk, politisk eller anden Art, hvorunder Kravet kan tænkes realiseret. I et moderne arbejdsdelt Samfund falder dette sidste i det store og hele sammen med Spørgsmaalet om Mulighederne for en effektiv forebyggende Arbejdsløshedspolitik.

Men disse tre centrale Spørgsmaal faar kun en ganske overfladisk Behandling i Fremstillingen. Af dogmehistoriske Forhold anføres blot enkelte Data, de faktiske Forhold berøres kun i tre Lande, og Behandlingen af Arbejdsløshedsspørgsmaalet er ret tyndbenet. Dette gælder baade i det negative, saaledes f. Eks. Kritiken af den klassiske Kompensationsteori (S. 47) og af Marx (S. 47), og i det positive, hvor der egentlig ikke siges andet end, »at Arbejdsløsheden maa tilskrives den kapitalistiske Driftsmaade«, hvilket vel nok i det store og hele er rigtigt, men jo ikke siger saa farlig meget.

I Afsnittet om Begrundelsen for Retten til Arbejde er intet anført om dette Spørgsmaal, thi baade den »økonomisk-juridiske« Begrundelse, der bygger paa den Betragtning, at Arbejdsgiveren »i det mindste maa have Pligten til at sørge for, at de Redskaber, som frembringer den Merværdi, som tilfalder ham i Kraft af den af Retsordenen beskyttede Ejendomsret til Produktionsmidlerne, ogsaa holdes vedlige«, eller den »sociologiske« Begrundelse, hvorefter Retten opfattes som et Korrelat til de Rettigheder, som tilfalder de Samfundsindivider, der er i Besiddelse af Ejendom, motiverer blot en Ret til Understøttelse og næppe noget videre.

Det paastaas uden nærmere Motivering, at Retten til Arbejde staar i Relation til Arbejderens Forhold til Arbejdsresultatet; Forfatteren citerer i denne Forbindelse § 950 i den tyske B. G. B., hvori det hedder, at den, der fremstiller en ny Ting, bliver Ejer af denne, saafremt ikke Værdien af Forarbejdelsen er væsentlig ringere end Stoffets Værdi, og paastaar, at denne Bestemmelse maa opfattes som et Propagandanummer; men dette maa uden Tvivl skyldes en Misforstaaelse. Forfatteren overser, at Bestemmelsen meget godt kan passe under de bestaaende Forhold, hvor det er Arbejdsgiveren, der bliver Ejer af Produktet, naar man blot erindrer, at der i disse Tilfælde er indgaaet en Kontrakt imellem Parterne, der medfører dette Resultat.

I Undersøgelsen over, hvilket Udslag Retten til Arbejde har givet sig i Englands og Tysklands Jura og økonomiske Liv, spiller Spørgsmaalet om Landenes Arbejdsløshedsforsikring og Arbejdsløshedsunderstøttelsespolitik for stor en Rolle i Betragtning af, at disse Spørgsmaal i og for sig ikke har noget med Retten til Arbejde at gøre, hvilket ogsaa Forfatteren indrømmer ved at begynde sit Værk med en Understregning af, at Retten til Arbejde maa udskilles fra Retten til Understøttelse. Det eneste Udslag, Retten til Arbejde har givet sig i Tyskland og England, er et Par tyske Lovbestemmelser fra Januar og Februar 1919, der gav tidligere Krigsdeltagere en vis Ret til Arbejde. Derimod har Rusland i Princippet anerkendt denne Ret. Men hvorledes stiller Forholdet sig i de andre Samfund, som man kender

Ewald Bosse: RETTEN TIL ARBEJDE. Fabritius & Sonners Forlag, Oslo 1933 (154 S.).

Der er tre Spørgsmaal, man i en Fremstilling af Retten til Arbejde med god Grund kunde vente vilde indtage en Hovedplads i Behandlingen. Først Spørgsmaalet Historie i den økonomiske og filosofiske Litteratur: Kravets Oprindelse, Udvikling og Forandring, dernæst dets Historie i de forskellige kendte Samfunds økonomiske Liv og endelig Spørgsmaalet Teori, d. v. s. en Undersøgelse af de Forudsætninger af økonomisk, politisk eller anden Art, hvorunder Kravet kan tænkes realiseret. I et moderne arbejdsdelt Samfund falder dette sidste i det store og hele sammen med Spørgsmaalet om Mulighederne for en effektiv forebyggende Arbejdsløshedspolitik.

Men disse tre centrale Spørgsmaal faar kun en ganske overfladisk Behandling i Fremstillingen. Af dogmehistoriske Forhold anføres blot enkelte Data, de faktiske Forhold berøres kun i tre Lande, og Behandlingen af Arbejdsløshedsspørgsmaalet er ret tyndbenet. Dette gælder baade i det negative, saaledes f. Eks. Kritiken af den klassiske Kompensationsteori (S. 47) og af Marx (S. 47), og i det positive, hvor der egentlig ikke siges andet end, »at Arbejdsløsheden maa tilskrives den kapitalistiske Driftsmaade«, hvilket vel nok i det store og hele er rigtigt, men jo ikke siger saa farlig meget.

I Afsnittet om Begrundelsen for Retten til Arbejde er intet anført om dette Spørgsmaal, thi baade den »økonomisk-juridiske« Begrundelse, der bygger paa den Betragtning, at Arbejdsgiveren »i det mindste maa have Pligten til at sørge for, at de Redskaber, som frembringer den Merværdi, som tilfalder ham i Kraft af den af Retsordenen beskyttede Ejendomsret til Produktionsmidlerne, ogsaa holdes vedlige«, eller den »sociologiske« Begrundelse, hvorefter Retten opfattes som et Korrelat til de Rettigheder, som tilfalder de Samfundsindivider, der er i Besiddelse af Ejendom, motiverer blot en Ret til Understøttelse og næppe noget videre.

Det paastaas uden nærmere Motivering, at Retten til Arbejde staar i Relation til Arbejderens Forhold til Arbejdsresultatet; Forfatteren citerer i denne Forbindelse § 950 i den tyske B. G. B., hvori det hedder, at den, der fremstiller en ny Ting, bliver Ejer af denne, saafremt ikke Værdien af Forarbejdelsen er væsentlig ringere end Stoffets Værdi, og paastaar, at denne Bestemmelse maa opfattes som et Propagandanummer; men dette maa uden Tvivl skyldes en Misforstaaelse. Forfatteren overser, at Bestemmelsen meget godt kan passe under de bestaaende Forhold, hvor det er Arbejdsgiveren, der bliver Ejer af Produktet, naar man blot erindrer, at der i disse Tilfælde er indgaaet en Kontrakt imellem Parterne, der medfører dette Resultat.

I Undersøgelsen over, hvilket Udslag Retten til Arbejde har givet sig i Englands og Tysklands Jura og økonomiske Liv, spiller Spørgsmaalet om Landenes Arbejdsløshedsforsikring og Arbejdsløshedsunderstøttelsespolitik for stor en Rolle i Betragtning af, at disse Spørgsmaal i og for sig ikke har noget med Retten til Arbejde at gøre, hvilket ogsaa Forfatteren indrømmer ved at begynde sit Værk med en Understregning af, at Retten til Arbejde maa udskilles fra Retten til Understøttelse. Det eneste Udslag, Retten til Arbejde har givet sig i Tyskland og England, er et Par tyske Lovbestemmelser fra Januar og Februar 1919, der gav tidligere Krigsdeltagere en vis Ret til Arbejde. Derimod har Rusland i Princippet anerkendt denne Ret. Men hvorledes stiller Forholdet sig i de andre Samfund, som man kender

og som i sin Struktur adskiller sig fra det kapitalistiske? Hvorfor fylde en Trediedel af Værket med kendte og Spørgsmaalet tildels uvedkommende Forhold i de tre nævnte Lande, men lade alle de andre kendte Samfundssystemer ligge, f. Eks. Oldtidens og Middelalderens, de nordamerikanske Nybygger-samfund, kommunistiske Eksperimentalsamfund, Munkesamfund o. s. v. o. s. v.? Ved Behandling heraf kunde generelle Regler være udtaget som Grundlag for en Lære om, hvilke forskellige Forudsætninger, der maa eksistere, for at Retten til Arbejde kan bringes ud i Livet, kort og godt Teorien om Retten til Arbejde kunde være opstillet.

Dette Spørgsmaal berøres kun ganske løseligt, naar det tilsidst paavises, at Retten til Arbejde ikke kan realiseres indenfor det nuværende Samfunds Rammer. Men kan det realiseres i et socialistisk Samfund, i et kommunistisk eller fascistisk Samfund, eller i de andre økonomiske Samfund, der kan tænkes, eller som har eksisteret?

Nu og da træffer man i Bogen paa kloge og belærende Enkeltbetragtninger, men som Helhed er den et alt for letskrevet Causeri over Emnet til at være af Betydning for dem, der virkelig vil beskæftige sig med Retten til Arbejde, en »Ret«, der — som Forfatteren siger — udspringer af Følelser, som har fundet Udtryk i den bedste Filosofi og den bedste Litteratur, vi har.

Jørgen S. Dich.

Thorsten Streyffert: RYSSLANDS NATURTILGANGAR UNDER FEMARSPLANEN, Stockholm 1933. 215 S.

For de mange, der i vore Dage ønsker at studere russiske økonomiske Forhold, og som har vanskeligt ved at orientere sig i den omfattende og oftest vanskelig tilgængelige Litteratur, der behandler dette Emne, vil den her foreliggende Bog være til betydelig Nytte.

Fra talrige russiske og ikke-russiske Kilder, der omhyggeligt angives, har Forfatteren samlet et stort Materiale, paa Grundlag af hvilket han giver en nøgtern Fremstilling af de økonomiske Udviklingsmuligheder, det store russiske Landomraade frembyder set under Planøkonomiens Synsvinkel, en Fremstilling, der støttes af Tabelmateriale, samt talrige kartografiske Oversigter o. l. og er illustreret med Fotografier, Forfatteren har optaget under sin Studierejse i Sovjetriget.

I et Afsnit om Landbruget imødegaas den udbredte Opfattelse, at Rusland skulde have kæmpemæssige Arealer af uudnyttet dyrkbar Jord i Reserve. I den europæiske Del af Rusland menes det allermeste af den bedre Jord at være taget i Brug, og selv i Sibirien er Reserverne stærkt mindskede. I tæt-befolkede Dele af Landet begynder endda, efterhaanden som Befolkningen øges, en vis Knaphed paa dyrkelig Jord at gøre sig gældende.

Forfatteren vil dog i det væsentlige give det kommunistiske Partis Landbrugspolitik med dennes Svækkelse af Bøndernes Egeninteresse i Produktionsudbyttets Størrelse Skyld for de nuværende Levnedsmiddelvanskeligheder. Efter at have gjort Rede for den landbrugspolitiske Udvikling, før Sovjetregeringen kom til Magten, belyser han dennes stærkt svingende Politik overfor Bønderne, en Politik, som trods adskillige taktiske Tilbagetog med voksende Maalbevidsthed tager Sigte paa Landbrugserhvervets Kollektivisering.